

YOSHLARNING MA'NAVIY DUNYOQARASHI SHAKLLANISHIDA AJDODLARIMIZ QOLDIRGAN ILMY ME'ROSNING O'RNI

Toshov Muhiddin Jo'rabayevich

Alfraganus universiteti Pedagogika va psixologiya kafedrasida dotsenti, p.f.n.

ARTICLE INFO.

Abstract:

Keywords: *ilmiy meros,
ajdodlar, ma'naviy dunyoqarash,
yoshlar, qadriyatlar*

Ushbu maqolada O'zbekiston ilmiy merosining yoshlarning ma'naviy dunyoqarashini shakllantirishdagi muhim o'rni yoritilgan. Unda ajdodlar qoldirgan intellektual meros zamonaviy o'zbek jamiyatida yoshlarning qadriyatlari, e'tiqodlari va dunyoqarashiga qanday ta'sir ko'rsatishi yoritilgan. Maqolada tarixiy, adabiy, falsafiy va madaniy asarlarni o'rganish orqali ushbu merosning yoshlarda o'zlikni anglash va madaniy ongini shakllantirishga ta'siri davomiy ta'kidlangan.

<http://www.gospodarkainnowacje.pl/> © 2024 LWAB.

Kirish

Bugunki kunda mamlakatimizda saqlanib turgan tinchlik va xotirjamlik muhitida o'sib kelayotgan yosh avlodni xar tomonlama puxta ta'lim-tarbiya asosida voyaga yetqazish davr talablaridan biri desak adashmagan bo'lamiz. Bunga sabab XXI asrda turli hildagi informatsiyalarning tezlik bilan tarqalish imkoniyatiga ega ekanligi hamda axborot oqimining keng qamrovli ekanligidadir. Bunday sharoitda yoshlar va umuman mamlakatimiz aholisini o'zga yot g'oyalardan himoya qila olish va buzg'unchi o'y-fikrlarga berilmasligini ta'minlashda ulug' ajdodlarimiz qoldirgan ilmiy meros namunalarini yana ham yaxshiroq o'rganish hamda ularni hayot-turmush tarzimizga yanada kengroq singdirish maqsadga muvofiq bo'ladi. Chunki ayni davrimizda dunyoning turli mintaqalaridagi submadaniyatlashuv hodisasi, millatchilik, qo'poruvchilik va shu kabi umuminsoniyinsoniy qadriyatlarga zid bo'lgan qarashlarni targ'ib qiluvchi ijtimoiy tarmoqlarning mavjudligi fikrimizni isbotlaydi.

Yaqin kunlarimizda yuqoridagi hatlarlar bilan bir qatorda mamlakatimiz aholisining aksariyati e'tiqod qiluvchi islom dini va ulug' ajdodlarimiz qoldirgan ilmiy me'rosga nisbatan ham tahdidlar borligi ma'lum. Ushbu tahdidlar mustaqilligimizning dastlabki yillarida ayniqsa ko'zga tashlangan edi. Buzg'unchi g'oyalar birinchi navbatda hali diniy va dunyoviy bilimlarga yetarlicha ega bo'lmagan

hamda hali hayotda o'z yo'lini topishga ulgurmagan ayrim yoshlarni o'z yo'llariga og'dirib olishga xarakat qilishgan bo'lsa, ikkinchidan asrlar davomida yurtimiz aholisi o'rgangan va amal qilgan diniy manbalar yani aqida, kalom, fiqh, tasavvufiy masalalarga nisbatan shubha keltirib chiqarish hamda o'zlaridagi yot g'oyalarni singdirish va bu bilan mamlakatda ijtimoiy-siyosiy parokandalikni keltirib chiqarishga bo'lgan xarakatlar qo'zga tashlangan edi. Yaratganga beaded shukrlar bo'lsinki, mamlakatimizdan yetishib chiqqan yetuk olimlarimiz va mutasaddi hodimlar yuqoridagi kabi holatlarga nisbatan o'zlarining tegishli raddiyalarini bera olishdi va berib kelishmoqda ham.

“Bugungi kunda dunyoning turli hududlarida, xususan Yaqin Sharq mintaqasida ro'y berayotgan ijtimoiy-siyosiy jarayonlar, ziddiyatli to'qnashuvlarga teran qarash hissini oshirish, har qanday ko'rinishdagi tahdidlarga qarshi ma'naviy-ma'rifiy ishlar zamon talablari asosida tashkil etish, yoshlarni turli mafkuraviy xurujlardan himoya qilishda kishilik jamiyati oldida bir qator kompleks vazifalarni hal etish dolzarb vazifa bo'lib turibdi. O'zbekiston Respublikasi birinchi prezidenti Islom Karimov 2013 yil 31 avgustda << Shahidlar xotirasi >> xiyobonida o'tkazilgan marosimda ulamolar, jamoatchilik vakillari bilan suhbat chog'ida ushbu masalaga alohida to'xtalib shunday degan edi “Bunday g'arazli kuchlarning asosiy niyati - hali hayotiy tajribasi, siyosiy-ijtimoiy saviyasi yetarli bo'lmagan, sodda va g'o'r yoshlarni yo'ldan urish, o'zining qabih niyatlari yo'lida foydalanish ekanini hech qachon unutmasligimiz kerak. Faqatgina mustaqil fikrlaydigan, imon-e'tiqodi mustahkam, ota-bobolarimizdan meros bo'lib kelayotgan ezgu qadryatlarga sadoqatli bo'lgan insongina bunday qutqularga uchmasligi, to'g'ri yo'ldan adashmasligi mumkin. Buning uchun, albatda, birinchi navbatda farzandlarimizni yuksak bilim va ma'naviy fazilatlar bilan qurollantirishimiz lozim. Ularga biz uchun muqaddas bo'lgan islom dinining chinikam insoniy mohiyatini, uning tinchlik, yaxshilik, mehr-shavqat, hamjihatlik dini ekanini to'g'ri tushuntirib berishimiz kerak. Bizga yot va begona bo'lgan turli zararli oqimlardan himoyalani uchun odamlarga bu boradagi bor haqiqatni yetkazish zarur. Ta'bir joiz bo'lsa, bunday xavf-xatarlardan odamlarni, avvalambor, yosh avlodni haqiqat bilan himoya qilish kerak”[5;177]. Shu maqsadda, diniy mutaassiblik, ekstremizmning kelib chiqishi, ularga moliyaviy, ruhiy ko'mak beruvchi radikal diniy-siyosiy tashkilotlarning faoliyati, g'oyalari va g'arazli maqsadlarining tahliliga bag'ishlangan tizimli tadqiqot yaratish hamda keng jamoatchilikka yetkazish muhim ahamiyat kasb etadi”[1; 4-5].

Barkamol avlodni tarbiyalashda diniy qadriyatlarimizdan foydalanishimiz bizga faqatgina foyda beradi, xolos. Muqaddas dinimiz haqida Birinchi Prezidenti-miz I.A. Karimov o'zining «Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch» asarida shunday degan: «Din azaldan inson ma'naviyatining tarkibiy qismi sifatida odamzodning ideallari, haq va haqiqat, insof va adolat to'g'risidagi orzu-armonlarini o'zida mujassam etgan, ularni barqaror qoidalar shaklida mustahkamlab kelayotgan g'oya va qarashlarning mustahkam bir tizimidir” [2;176].

Shuningdek, muayyan tarixiy davrlarda xalq bilan yonma-yon turgan ulug' o'tmishdoshlarimiz haqiqiy odamiylik timsoliga aylanib qolishgani sir emas. Misol, Najmiddin Kubro, Jaloliddin Manguberdi, Amir Temur, Zahiriddin Muhammad Bobur kabi ajdodlarimiz mardlik, jasorat, rahbarlik borasida, Imom Buxoriy, Imom Termiziy, Imom Moturidiy, Abdulholiq G'ijduvoni, Bohouddin Naqshband singari aziz avliyolarimiz hadis, aqid, tasavvuf kabi ilmlar rivojiga, Muhammad Muso Xorazmiy, Ahmad Farg'oniy, Abu Rayxon Beruniy, Ibn Sino, Mirzo Ulug'bek, Alisher Navoiy, Boborahim Mashrab, Ogahiy, Abdulla Avloniy, Munavvar qori Abdurashidxonov, Behbudiy kabi bir qancha ulkan istedod egalari donishmandlik, ilm-ma'rifat borasida barchamiz uchun o'rnak timsoliga aylanib ulgurgan. Shu o'rinda Abu nasr Forobiyning odamlar o'zaro hamjihat bo'lib, do'stlik-

birodarlikda yashashi ularning asl maqsad-muddaolariga mos ekanini ta'kidlab " Odamlarga nisbatan ularni birlashtiruvchi boshlang'ich asos – insoniylikdir. Binobarin, odamlar insoniyat qavmiga mansubligi tufayli o'zaro tinchlikda yashamog'i zarur " [3;186].

Darhaqiqat inson deb atalmish odamzodning xar tomonlama mukammal shaxs sifatida jamiyatda o'zining munosib o'rnini topishida ta'lim-tarbiyaning o'rni beqiyosdir.

Xulosa o'rnida Abdulla Avloniyning tarbiya xususidagi qarashlari keltirib o'tmoqchimiz. Tarbiya-pedagogika, yani bola tarbiyasi fani demakdir. Bolaning salomati va saodati uchun yaxshi tarbiya, tanni pok tutmoq, yosh vaqtda maslakni tuzatmoq, yaxshi xulqlarni o'rgatmoq tabiblardek kabiturki, tabib hastaning badanidagi kasaliga davo qilg'oni kabi tarbiyachi bolaning vujudidagi jahl markaziga " yaxshi xulq " degan davoni ichidan, " poklik " degan davoni ustidan berib katta qilmog'i lozimdir. " Nazofat deb a'zolarimizni, kiyimlarimizni, asbob-uskunalarimizni pok va toza tutmoqni aytilur. Poklik zehn va idrokni keng va o'tkir qilur. Xalq orasida e'tibor va shuhratga sabab bo'lur. Poklik ila har xil kasalliklardan qutulib, jonimizning qadrini bilgan bo'lurmiz. Pok bo'lmak salomatligimiz, saodatimiz uchun yeng kerakli narsadur. Pok bo'lmagan kishi Alloh hamda xalq qoshida sevimsizdur. Yirtiq, eski kiyimlar kiyimak ayb emas, yangi kiyimlarni kir qilib, yog'ini chiqarib yurmak zo'r ayb va gunohdur " [4; 19].

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. A.Hasanov-Diniy mutaassiblik: mohiyat, maqsadlar va oldini olish yo'llari / va boshq. – Toshkent: <<Movarounnahr>> , 2013. – B. 4-5.
2. I.A. Karimov. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. T.: "Ma'naviyat". – T.: 2008. 176-bet.
3. Abu Nasr Forobiy. " Fozil odamlar shahri ". Toshkent, G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1993 yil, 186 bet.
4. Abdulla Avloniy. " Turkiy Guliston yohud axloq ". Toshkent, " O'qituvchi " nashriyoti, 1992 yil, 19-20 bet.
5. Ajdodlar xotirasi muqaddas // <<Toshkent oqshomi>> gazetasi. 2013 yil 1 sentabr, 177-son